

3. Освітні технології: Навчал.метод. посібник /О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. Ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256с

4. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром /Упорядники: Андреева В.М., Григораш В.В. – Х.: Вид. Група «Основа»: «Тріада+», 2007. – 352 с.

5. Вища школа України і Болонський процес. Навчальний посібник /За редакцією В.Г. Кременя. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.

6. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. 2-ге видання доповнене. – К. Академвидання, 2012. – 352 с.

7. Куриш С. М. Навчай легко! Навчально-методичний посібник. – К.: Видавництво «Аконіт», 2005. – 90 с.

8. Педагогічна академія пані Софії. Нестандартні форми уроків. Випуск 3. Видавнича група «Основа» – 48 с.

В статье рассматривается процесс становления, развития и внедрения педагогических технологий в высшей школе, раскрываются особенности педагогических технологий, дается определение «педагогической технологии», «инновационной технологии».

Технология, педагогическая технология, педагогические инновации, принципы, образование, обучение.

The process of establishing, development and implementation of pedagogical technologies into higher education is considered, peculiarities of pedagogical technologies are revealed, the definition of pedagogical technology, innovative technology is given.

Technology, pedagogical technology, pedagogical innovations, principles, education, training.

УДК 378.6:656.2.071.1:005.3(043.3/5)

УПРАВЛІНСЬКА КУЛЬТУРА ІНЖЕНЕРА ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ ТА ЇЇ РОЛЬ У ЗАПОБІГАННІ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ

Р. В. Сущенко

У статті висвітлено роль управлінської культури інженера залізничного транспорту в запобіганні конфліктних ситуацій. Окреслено функції та педагогічні умови успішного впливу викладачів вищих навчальних закладів на підготовку студентів до професійної діяльності. На основі результатів аналізу наукової літератури

© Р. В. Сущенко 2014

визначено й обґрунтовано особливості парадигмальних змін та їх вплив на формування професіоналізму майбутніх залізничників.

Культура, управлінська культура, конфлікт, професійна підготовка інженера залізничного транспорту.

Постійна динаміка змін на залізничному транспорті характеризується браком висококваліфікованих інженерних кадрів, попит на яких стабільно перевищує їх пропозицію. Згідно з прогнозами розвитку залізничного транспорту України, його зростання буде залишатися стабільно високим і в майбутньому.

Інтеграція української освітньої системи в світову, соціальні та економічні зміни в суспільстві й на залізничному транспорті вимагають нових підходів до професійної підготовки конкурентоспроможних фахівців – випускників вищих навчальних закладів, здатних до самостійної професійної діяльності, адаптації до умов, що постійно змінюються й вимагають від сучасного інженера залізничної галузі нового професійного мислення і професійної культури, його спроможності оперативно вирішувати висунуті залізничним транспортом завдання.

В останні десятиліття однією з важливих тенденцій розширення й розвитку міжнародних, культурних та економічних зв'язків України з іншими країнами, є її орієнтація на інтеграцію з цивілізованою світовою спільнотою, а звідси - об'єктивна потреба ділових відносин працівників Залізниці, необхідність модернізації загальної та управлінської культурологічної підготовки майбутнього інженера, пошук нових конструктивних технологій, змісту, форм і методів оновленого професійного навчання.

Крім того, специфіка інженерної творчої праці, прагнення інженера залізничної галузі до її суспільного визнання, успішна робота в команді, виконання в ній різних за змістом професійних ролей, їх вчасний і правильний вибір доповнень до власного «Я» вимагають достатньо високого рівня культури людських стосунків і достатньо високого рівня адаптивності з метою найбільш повного задоволення своїх інтересів і потреб соціуму.

Щоб не сталося конфлікту, майбутній інженер має бути готовим узгоджувати свої інтереси, очікування й цінності з тими, які панують у колективі. Це не завжди легко й відповідно конфліктно, особливо якщо в основі поведінки учасників взаємодії лежать відмінні домінуючі професійні цінності, які можуть породжувати конфлікти.

На думку Е. Фрома, подібні ситуації в професійній діяльності часто призводять до почуття безпорадності і можуть спричинити, за відсутності управлінської культури, руйнацію внутрішнього світу [4, с. 9].

Але існує й інший бік конфліктних ситуацій – позитивний, пов'язаний з тим, що без них суспільство розвиватися не може, як і не може професійно зростати інженер залізничної галузі.

Знаходимо підтвердження на цей висновок і у відомого вітчизняного психолога І. Русинки, який доводить: там, де вибухає конфлікт – настає

час змін, і саме конфлікт «змушує» нас відійти від стереотипів минулого, утверджувати філософію нового світосприйняття, створювати умови для проблемного пошуку й динаміки прогресивного розвитку. Іншими словами, в епоху великих радикальних звершень повинна встановитися нова конфліктологічна парадигма, яка спонукає по-іншому дивитися на світ і розглядати його не тільки як поле протистояння інтересів і цінностей людей, а й як можливість утворити в цьому протистоянні дещо нове і цінне, що об'єднує людей, відкриває нові перспективи для реалізації їх можливостей [3].

На сучасному етапі розвитку професійної педагогіки та психології з'явився навіть спеціальний термін «конфліктологічна культура майбутнього інженера» та спеціальна професія – «конфліктологи», які в багатьох випадках беруть участь у серйозних економічних, політичних переговорах, працюють консультантами на різних рівнях.

Постійне ускладнення і розгалуження залізничного виробництва призводить до широкої його диференціації за окремими новими галузями, що вимагає урізноманітнення сфер інженерної діяльності, ускладнюючи, таким чином, зміст і структуру вузівського педагогічного процесу, їхньої професійної підготовки у вищих навчальних закладах, в яких, на жаль, традиційна система не передбачає належної уваги до конфліктологічної підготовки майбутніх фахівців.

Вивчення проблем професійної й соціальної компетентності та особистих якостей інженерних кадрів інтенсивно здійснюється науковцями. Плідно в цій царині працюють Є. Александров, М. Згуровський, О. Ігнатюк, В. Клепиков, О. Коваленко, В. Кремень, Б. Ломов, С. Пазинич, О. Пономарьов, О. Романовський, Л. Товажнянський, Т. Шаргун та ін. У працях цих дослідників розглядається вітчизняний та зарубіжний досвід створення ефективних систем професійної підготовки інженерних кадрів.

Незважаючи на багатоплановий характер досліджень, присвячених професійній підготовці інженерів, багато питань цієї складної проблеми залишається поки що не з'ясованими.

Мета статті – висвітлити результати теоретико-педагогічного аналізу змісту й особливостей феномену «конфліктологічна культура» та її формування в інженерів залізничного транспорту в процесі професійної підготовки.

Загальну професійну культуру майбутнього інженера залізничного транспорту розглядаємо як *цілісне динамічне інтегроване особистісне утворення, як представленість взаємодії культурних цінностей, що дозволяє майбутньому спеціалісту здійснювати продуктивне інженерно-творче професійне спілкування і співтворчість як у процесі навчання у ВНЗ, так і в процесі професійної діяльності.*

Соціальна потреба у фахівцях, які можуть творчо вирішувати сучасні професійні завдання мають відповідати вимогам суспільства, держави, Залізниці й самої особистості інженера. Отже, професійна культура пов'язана з розвитком усієї його життєдіяльності, вона

забезпечує якість життя, зростання конкурентоздатності інженерних послуг і залізничного виробництва, різних сфер економіки.

Аналіз теорії і практики інженерної освіти засвідчує, що рівень розвитку професійної культури інженера недостатньо високий, що негативно позначається на якості інженерних послуг, продуктивності їхньої професійної діяльності. Осмислення якості інженерної праці інженера як нового виду професійної діяльності ставить перед викладачами ВНЗ нові завдання і спрямовує на пошук більш ефективних способів професійної підготовки майбутніх інженерів залізничного транспорту.

Характер виконання інженерами своїх виробничих функцій значною мірою залежать від взаємовідносин і насамперед від культури і етики спілкування, рівня освіченості, різного рівня креативності, розвиненості інноваційного типу мислення, що позначається на ставленні до себе і до колег і часто пояснюється завищеною самооцінкою, зверхністю у ставленні до інших та до конфліктних явищ, надмірною критичністю тощо.

Основні прогалини у професійній підготовці інженерів залізничного транспорту у випускників ВНЗ, з якими працюють роботодавці, в основному такі:

- негативне ставлення до розв'язання складних інженерних проблем, прагнення їх уникати;
- відсутність навичок командної роботи та комунікації;
- недостатній рівень професійної ділової етики;
- відсутність управлінської культури, прийняття доцільних управлінських рішень;
- недостатня технічна підготовка;
- відсутність обґрунтованих, адекватних професійних цілей та очікувань тощо.

Додатково є необхідність відзначити, що трапляються прогалини і у сфері професійної взаємодії виробничих колективів з особливо обдарованими молодими інженерами. Тоді з'являються конфлікти, пов'язані з розходженням в цінностях або діаметрально протилежною інтерпретацією суті професійних цінностей через надзвичайно широке розмаїття оцінок.

Для інженерного середовища ця ситуація ускладнюється ще й відсутністю у його учасників схильності до ризику. Але будь-які конфлікти можуть стати, за певних педагогічних умов, керованими, причому керованими таким чином, що їх завершення може мати навіть конструктивний характер. Що ж це за феномен «певні педагогічні умови»?

Звернемось до теорії, до науковців з теорії конфліктології, особливо з питань, пов'язаних з урегулюванням конфліктів, культури управління ними.

Теоретики, які займалися проблемами комунікації як універсальної основи людського спілкування, високо оцінювали педагогічні можливості конфліктів.

Це, зокрема, стосується такого складного процесу, як педагогічний вплив на розвиток управлінської культури. Наведемо декілька прикладів.

Чикагська школа. «Конфлікт містить в собі можливість розмови по суті», «... конфлікт, змагання і стратегічні дії базуються на комунікативній поведінці, спрямовані на досягнення взаєморозуміння».

Ч. Ліксон «... Конфлікти невикореними – вони з'являються за будь-яких життєвих обставин і супроводжують нас від життя до смерті... Конфлікти – це форма життя».

Перефразовуючи славетного Вольтера: «Якщо бога немає, то його треба видумати». Ч. Ліксон стверджує: «Якщо конфлікту немає, то його треба спровокувати, адже конфлікт не дає системі відносин, що склалася, закостеніти, він штовхає її до змін та розвитку, відкриває шлях до інновацій, що здатні удосконалити суспільні відносини. Значить, справа не втому, чи є конфлікт між сторонами, які взаємодіють при досягненні своїх цілей та інтересів, чи його немає. Найбільша проблема – це не сам конфлікт, а можливість ним керувати».

Фоллет М. – один з теоретиків нового підходу до вивчення і розв'язання конфліктів вважає: «Сам по собі конфлікт як факт відмінності думок, інтересів, прагнень людей не може бути ні добрим, ні поганим; його треба розглядати, відкинувши етичні упередження. Оскільки конфлікту не уникнути, його треба використати» [3, с. 197].

У своєму «Передньому слові» до книги «Конфліктологія» М. Пірен вказує на те, що поняття конфлікту сьогодні не належить якійсь одній певній галузі знань (науки) чи практики. Це соціальний феномен, який проникає в усі сфери людського соціуму, тому його й почали вивчати фахівці різних галузей науки. Сама ж наука конфліктологія має інтегративний характер, вона збагачується життєвим досвідом і досягненнями усіх галузей науки, розвивається активністю думки, розмаїтістю вчинків, мудрістю сприймати проблеми та розв'язувати їх.

Людське життя суперечливе, у ньому кожний індивід так чи інакше самовизначається й самоутверджується в процесі конфліктологічної взаємодії протягом життя.

Формуючи політику та психологію сучасного світосприйняття, демократичне суспільство завжди створювало умови для проблемного пошуку й динаміки прогресивної життєтворчості. Саме так завжди розвивалося суспільство, такі наші реалії й сьогодні, так і надалі рухатиметься суспільний процес. Особистість у ньому постає цінністю, творцем і руйнівником, що породжує ситуації проблемні, пошукові, конфліктні, а вчинки продуктивні й негативні.

XXI століття вимагає від особистості глибоких фахових, інформаційних знань, інноваційного хисту, знання нових технологій, вияву таких чеснот, як духовність і патріотизм. У цій динаміці людського поступу до сталого розвитку суспільства особистість завжди заходить у конфлікт із власним «Я» та суспільним «Ми». Таке світобачення й життєтворчість потребують неординарного погляду, глибоких аналітичних роздумів, здатності відходити від стереотипів минулого, йти на ризик, утверджувати

підвалини людського, цивілізованого співжиття. Все це може стати реальністю, якщо ми виховаємо творчу особистість, здатну усвідомити, що життєвих успіхів можна досягти завдяки старанності, працьовитості, духовності, моральності.

Уникнути конфліктів та їхніх наслідків неможливо, тому й постала потреба ознайомитися з їхньою суттю, динамікою, досвідом вирішення, прогнозування та запобігання [2, с. 3].

Отже, коротке узагальнення теоретичного матеріалу свідчить про те, що конфлікти завжди орієнтують людину на свідому поведінку, на вирішення життєвих або професійних проблем, керуючись при цьому суб'єктивною мотивацією, яка може бути і помстою за минулі образи, і захистом від небезпеки.

З погляду сучасної професійної педагогіки, цей процес (запобігання конфлікту) безпосередньо або опосередковано педагогічно впливає на його учасників, породжує обумовленість їхніх дій, сприяє самовизначенню й інтерпретує, як правило, поведінку інших.

На думку Г. Блумера, людина в процесі розв'язання конфлікту немов би «приміряє» на себе образ іншої і створює свою індивідуальність, а соціальне життя являє собою безперервний процес взаємного пристосування власної поведінки до поведінки інших [1, с. 67].

Кожна складова професійної діяльності інженера залізничного транспорту (проектно-конструкторська, організаційно-управлінська, експлуатаційно-технічна) вимагає знання природи і сутності можливого «робочого» конфлікту, закономірностей його генезису й розвитку, а також дієвих шляхів запобігання й подолання конфліктів, засобів управління ними.

Істотну роль у виникненні конфліктів можуть відігравати особистісна внутрішньо-культурна складова: емоційно-психологічні чинники, індивідуальний стиль управлінської діяльності навіть у виборі й аналізі інженером, наприклад, даних якогось проекту, технічних розрахунків, у виконанні техніко-економічного обґрунтування проектів, в процесі контролю відповідності проектних і технічних рішень галузевим і державним стандартам, прогнозуванні й попередженні ситуації ризику, забезпеченні управлінської взаємодії з іншими відділами компанії й підприємствами залізничної галузі не тільки України. У процесі виконання кожного з названих і багатьох інших, навіть більш простих професійних завдань реалізується сформована в інженера управлінська культура, ствердження пріоритетів його людських цінностей, індивідуально-особистісна позиція як носія загальнолюдської культури, попередження негативних конфліктів, непорозумінь, уникнення проблемних ситуацій у прийнятій інженером управлінській позиції у формі співтворчості, співдружності, співпереживання, співвідповідальності та створення ситуацій осягнення новизни.

Основи професійно-управлінської культури інженера залізничного транспорту закладаються у вищому навчальному закладі в процесі професійної підготовки, але тільки за певних педагогічних умов.

Перша – внесення змін у навчальні плани та плани наукових досліджень, які мають набувати культурологічного характеру. На зміну вузькій спеціалізації має упроваджуватися комплексний підхід до професійної підготовки інженера залізничного транспорту, надання професійній освіті сучасного статусу, залучаючи студентів до прогнозування і передбачення наслідків продуманих ними управлінських рішень. Важливе поповнення навчальних програм такими дисциплінарними курсами як «Ефективний інженер», «Управлінська культура і професіоналізм інженера залізничного транспорту». Професійне навчання майбутнього інженера має бути не предметним, а особистісно орієнтованим.

Друга – створення викладачами ВНЗ такого освітнього середовища, в якому майбутній інженер становиться людиною успішною уже під час навчання.

«Сучасне суспільство потребує не спеціаліста-гвинтика, а спеціаліста, який вміє швидко приймати управлінські рішення та прораховувати їх наслідки. Це має бути не просто фахівець, а творча, духовно багата й інтелектуальна людина» [4, с. 101].

Третя – усвідомлення кожним викладачем вузу особливостей професійної діяльності інженера залізничного транспорту: її цілей, задач, форм організації та місця своєї навчальної дисципліни в розвитку професіоналізму майбутніх інженерів і особливо тих складових компетентності, на розвиток яких викладач у процесі викладання має вплинути, а також визначення механізмів впливу свого навчального предмета на процес професійного саморозвитку та професійну адаптацію студентів.

Четверта – наявність високої управлінської культури у самих викладачів ВНЗ, усвідомлене визнання ними управлінської культури майбутнього інженера як складової його професійної діяльності; готовність викладачів до мотиваційно-демократичного управління вузівським педагогічним процесом: партнерство, рівноправний стиль відносин, відсутність дріб'язкової опіки, позитивна реакція на різноманітні творчі запити студентів тощо.

П'ята – презентація (на практичних заняттях) з метою прискорення професіоналізації студентів засобами діалогу колективні обговорення, оновлення й творчі доповнення ними «Ідеальної постаті сучасного інженера залізничного транспорту» з урахуванням змін і запитів ринку праці.

Шоста – упровадження комплексу професійних вправ на конструктивне управління й запобігання конфліктів, виявлення специфіки реагування на конфліктні ситуації, визначення стратегії поведінки в конфліктній ситуації, вирішення внутрішньоособистісних конфліктів в інженерній діяльності.

Сьома – введення (на старших курсах) спецкурсу «Управлінська культура розв'язання управлінських завдань на прикладі конкретних підприємств залізничного транспорту».

Висновки. Таким чином, виявлені й науково обґрунтовані в нашому дослідженні педагогічні умови готовності викладачів ВНЗ до розвитку у майбутніх інженерів залізничного транспорту управлінської культури свідчать про органічний їх взаємозв'язок з успішним подоланням можливих професійних конфліктів. Таку особливо стійку єдність ми розглядаємо як найдієвіший і найдоцільніший шлях до освоєння управлінської культури як професійної цінності, як успішне здійснення інженером свого призначення в житті, що дає йому сили для подолання певних труднощів у професійній діяльності.

Це і є найнеобхідніша й найцінніша мотивація професійного саморозвитку й конфліктогенної потреби, досягнення найвищих результатів пізнавально-перетворювального ставлення й до власної управлінської та загальної культури сучасного й майбутнього інженера залізничного транспорту.

Список літератури

1. Кожушко С. П. Підготовка майбутніх фахівців з комерційної діяльності до професійної взаємодії: теоретико-методичний аспект: монографія С. П. Кожушко. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2014. – 428 с.
2. Пірен М. І. Конфліктологія: підручник. – К.: МАУП, 2003. – 360 с.
3. Русинка І. І. Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами: навч. посіб. / І. І. Русинка. – К.: Професіонал, 2007. – 332 с.
4. Саух П. Ю. Сучасна освіта: портрет без прикрас: [монографія] / П. Ю. Саух. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – 382 с.
4. Фромм Э. Психологія і етика / Э. Фромм. – М.: Республика, 1993. – 415 с.

В статтє освещена роль управленческой культуры инженера железнодорожного транспорта в преодолении конфликтных ситуаций. Очерчены функции и педагогические условия успешного влияния преподавателей высших учебных заведений на подготовку студентов к профессиональной деятельности. На основе результатов анализа научной литературы определены и обоснованы особенности парадигмальных изменений и их влияние на формирование профессионализма будущих железнодорожников.

Культура, управленческая культура, конфликт, профессиональная подготовка инженера железнодорожного транспорта.

The article deals with the role of administrative culture of Railway Engineers in overcoming conflicts. Functions and pedagogical conditions of the successful impact of higher education teachers to prepare students for professional careers are defined. Based on the results of the analysis of the scientific literature particular qualities of paradigmatic changes and their

influence on the formation of professionalism of future railwaymen are identified and justified.

Culture, management culture, conflict, training of Railway Engineers.

УДК 371.13: 37.037 (043.5)

**АВТОРСЬКІ КОНЦЕПТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ
ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

С. О. Табінська, аспірант

У статті обґрунтовано актуальну наукову та емпіричну проблему модернізації професійно-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів з фізичного виховання. Акцентується увага на необхідності реалізувати в умовах вищу фізичної культури керовану елітну підготовку на бакалаврському рівні з метою формування нового покоління вчителів.

Вчитель фізичного виховання, модернізація, професійно-педагогічна підготовка, елітна підготовка.

Постановка проблеми. У наукових розробках останнього десятиріччя, державних документах найвищого рівня Закону України «Про вищу освіту», Загальнодержавної соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2013–2017 роки детерміновано інтенсивний пошук перспективних інновацій для сфери вищої фізкультурної освіти, які б дозволили на фоні соціально-політичних та економічних негараздів реалізувати важливі кардинальні перетворення. Їх сутність та надзавдання в тому, щоб не порушуючи позитивного досвіду минулого, що пройшов тривалі апробації та визнаний як ефективний, закласти основу для боротьби з наскрізь регламентованими та безособовими моделями педагогічного процесу, існуючим порушенням балансу освітньо-професійних програм підготовки майбутніх бакалаврів з фізичного виховання, зміщенням цільових пріоритетів фахової підготовки із соціальної цінності особистісних якостей майбутнього вчителя на формальні параметри його кваліфікаційних характеристик.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Такі новації спостерігаємо нині чи не в кожній кандидатській або докторській дисертації [1, 3, 7, 9, 11], де пропонуються численні моделі оптимізації професійної підготовки майбутніх фахівців для сфери фізичного виховання, але їх кількість надто повільно перетворюється у високу якість

© С. О. Табінська, 2014